

Rodina, tradice, kultura.

Při evakuaci a transportu dětí do cílových zemí docházelo k roztržení rodin, obdobně při emigraci dospělých o rok později byly transporty rozesílány do všech zemí tehdejší východní Evropy mnohdy bez ohledu na předchozí umístění rodinných příslušníků. Tak se stávalo, že děti žili třeba v některém dětském domově u nás (a ještě ne vždy sourozenci pospolu), zatímco rodiče nebo jeden z nich třeba v dalekém Taškentu, Rumunsku, Maďarsku apod. Následné vyhledávání a slučování rodin znamenalo další značný demografický přesun – přesto ne všechny rodiny se sešly.

Typická řecká rodinu byla více generační a patriarchální. Soužití více generací v jedné domácnosti charakterizuje do určité míry i dnešní řecké rodiny. Pokud z nejrůznějších důvodů žijí příbuzní na různých místech, pak se často navštěvují a návštěvy bývají i dlouhodobé. Příbuzní se však stěhovali pokud možno do jedné lokality. Po nějaké době, kdy možnost reemigrace byla stále v nedohlednu, vlivem českého prostředí nastával postupně rozklad a slábnutí vedoucí role otců, ač ne v takové míře jako v českých rodinách. U mladší generace, narozené zde v 50. a 60. letech, přes silné národní citění a výchově k návratu do vlasti, docházelo již ke smíšeným sňatkům. Převažovaly sňatky Řeka s Češkou, ale vyskytly se rovněž opačné případy včetně přestěhování těchto rodin do Řecka.

Po pádu junty a možnosti návratu se u sňatků opět více dbalo na národnost partnera. Pro první, rodičovskou generaci Řeků, nebylo snadné smířit se s českou nevěstou, neboť z jejich pohledu vzdaloval tento fakt jejich syna (případně dceru) od vlasti a rozděloval rodinu., rovněž česká rodina nevěsty se pochopitelně obávala, že řecký zeť odvede jejich dceru do tehdy vzdálené, málo známé a exotické cizí země. Zajímavý doklad o tom je v knize M.Praxitelise: kdy syn oznamuje řeckým rodičům, že se bude ženit:

„Kdo je to děvče? Pověz,kdo to je?

Táta se opíral o ledničku a mlčel.

Neznáte ji, řekl jsem. Velmi dobře jsem věděl, oč jim jde. Chtěli vědět, jestli je to Řekyně. Hrozně mě to mrzelo, že jsem je musel zklamat.

Je to Řekyně? Zeptal se táta.

Není.

Máma vstala a s rukama na tváři odešla do pokoje. Táta se posadil na její místo. Koukal na mě a mlčel Popel z jeho cigarety hrozil, že spadne na ubrus. Snažil se zůstat klidný, ale moc mu to nešlo ...rychle se po městečku rozneslo ... že se budeme brát. Přitom jsme nebyli ani první, ani poslední Češka a Řek, kteří se tak rozhodli. Moji rodiče, stejně jako Janini, přestože jsme je osobně pozvali, kategoricky odmítli být přitom s námi.“

Svatba, až na výjimky, měla častěji občanský ráz, ale pokud měla komunita pravoslavného kněze, probíhaly také svatby s církevním obřadem, jako v případě zlatohorského iera (kněze) Papadopula Nikolau, který křtil i oddával ve svém domově. Problém tedy netkvěl ani tolik v neochotě být oddán církevně, jako v odlišnosti prostředí a obtížnosti realizace tohoto sňatku. Svatební veselí mělo již čistě řecký charakter, svatební stůl s převážně řeckými pokrmy (řecké jídlo se objevilo mnohdy i v české restauraci, kde probíhala svatební hostina a oslava), řecká hudba živá nebo reprodukováná, množství hostů a délka zábavy byly hlavními atributy.Účast na svatbě byla důležitější, než na oslavách výročí, počet hostů převyšoval zvyklosti české. Na svatbu jsou zváni svatebčané všech pokolení a větví, rodáci z původních řeckých vesnic apod. Obřad se neobešel bez házení rýže na novomanžele, zpívaly se svatební písně. U smíšených sňatků záleželo na dohodě obou stran, jakým způsobem svatba proběhla. Z důvodu legalizace sňatku a získání křestního listu v době repatriace, zvláště koncem 70. a počátkem 80. let minulého století, se většina Řeků dávala urychleně pokřtít a oddat v kostele. Pár oddaný jen občansky byl v tu dobu v Řecku nejen v očích úřadů, ale také veřejnosti vlastně nesezdaný.

Nejen svatba, také křtiny a smrt byly záležitostmi nejen rodiny, ale celé místní komunity. Obřady při úmrtí příslušníka řecké komunity byly rozdílné opět podle doby, dnes už se příliš neliší od zvyklostí českých. V první dobu ještě se dodržovalo sezení u nebožtíka. Pohřbívalo se do hrobu v celém oblečení, včetně obuvi, což prý vyvolávalo údiv českých sousedů. Také mirologia (μοιρολογία) – pláče nebo plačtivé pláče ještě zažila dnešní střední generace Řeků. Při pohřbu se rozlévala kořalka, děti dostávali praženou nebo vařenou pšenici posypanou množstvím cukru, což byla jejich oblíbená pochoutka. Jako u nás bylo obvyklé společné posezení rodiny a přátel po pohřbu.

Repatriace v 70. a 80. letech 20. století odčerpala nejméně tři čtvrtiny naší řecké populace. Repatrianti všech věkových kategorií se vesměs usadili opět v severním Řecku, odkud pocházeli oni sami nebo jejich rodiny, zejména v provincii Makedonia, nejvíce v megalopoli Thessaloniki a dalších blízkých větších městech jako Kilkis, Veria aj., část se jich se rozptýlila po celém Řecku až na ostrovy. Vcelku se dobře uchytili a po počátečních problémech vlivem jistých odlišností v jazyce, výchově a původního prostředí, splynuli s místními Řeky. V Thessaloniki, kam se jich přestěhovalo nejvíce, nebo v Athénách, Tséchi. (Τσεχί), jak je vesměs dosud nazývají autochtonní Řekové, založili i několik „českých“ spolků, scházejí se na společných akcích – výletech, posezeních, zábavách, mají zde několik „českých“ restaurací.

Změny vlivem hodně odlišného českého prostředí během času se projevily nejen v rodině, ale ve všech oblastech života řecké komunity – v jazyce, oděvu, stravě, rodinné a výroční obřadnosti, přesto však podstata zůstala řecká. K významným rodinným svátkům u Čechů patří narozeniny, které však Řekové slaví méně než Češi, zato kladou důraz na jmeniny, což souvisí s původní vírou v ochranu svatého jmenovce oslavence. Jmeniny se slaví podobně jako české narozeniny, ale jak je pro Řeky typické, při větší početní účasti širší rodiny a přátel. V Řecku je ze jmenin největší svátek na Ajio Jeorjia (Agios Georgios – Άγιος Γεωργιος), tj. sv. Jiří, který odpovídá významem našemu Jozefu. Kalendářně vychází Ag.Georgios na 24.duben, což někdy koriguje s paschou, ale platí zásada, že pascha má přednost a když se sejdou obě data, pak se jmeniny slaví až po velikonocích. Řekové si nechávali posílat z vlasti ortodoxní kalendář (ten se řídí gregoriánským, nikoliv našim juliánským kalendářem, což vede k posunu dat svátků), aby věděli, kdy které svátky správně slavit a v tomto ohledu se drží stále řeckého, nikoliv českého kalendáře.

Tradiční oděv - lidový kroj - v době emigrace nebyl v Řecku na venkově nijak neobvyklý. Většinou se v literatuře uvádí, že uprchlíci si žádný nepřivezli vzhledem k podmínkám války a náhlého a komplikovaného odchodu, ale podle všeho aspoň malá část z nich, jednotlivci zvláště z řad žen, si kroj nebo některé jeho části přivezla. Z domova se snažili uprchlíci, pokud to situace dovoľovala, vzít do ciziny aspoň nějaký majetek a v některých případech do sousední Albánie vesnice přehnalá celá stáda koz a ovcí, prchali horami s oděvy, zvonci, nádobím – vším, co šlo odnést na zádech a pomocí oslíků a mul. Dlouho před koncem občanské války přešli tisíce Řeků do Bulkes – řecké enklávy v Jugoslávii blízko Nového Sadu ve Vojvodině, kam se mnohým podařilo přepravit skromný majetek. Po likvidaci tohoto centra velká část Řeků z Bulkes přešla do Československa.

V knize Nostimon Imar – Den návratu, vypráví L.Papadopoulos o Grammatu Sarakacaně, ženě z Ipiru (oblasti na severozápadě Řecku s hlavním městem Ioanninou, bývalém sídle Alího Paši), která se zprvu v Česku nechtěla vzdát svého kroje. Také mnozí pamětníci vzpomínají, že tu a tam se aspoň části původních krojů mezi emigranty vyskytly, ba byli i tací, kteří na počátku pobytu u nás kroj nebo jeho části nosili. V Šumperku jedna žena nosila červené šarvaly – orientální široké kalhoty stažené u kotníků. Partyzáni DSE odcházeli jen ve vojenských stejnokrojích prakticky úplně bez dalšího majetku.

Umělecké taneční a pěvecké soubory, které se rodily vzápětí po příchodu, vyvolaly potřebu krojů pro vystoupení. Šili je zvláště ženy podomácku podle paměti a z materiálů, které u nás mohli

sehnat, místy se našel i profesionální krejčí. V krojích vystupovaly tyto soubory už počátkem 50. let minulého století. Postupně se kvalita a originalita krojů zvyšovala a v současnosti o původní vzhled krojů pečují Lyceum Řekyň v ČR, které získává originály přímo z Řecka a podle nich pak dává šít kroje pro místní řecké folklórní soubory.

Výroční obřadnost vychází u Řeků z pravoslaví, které slaví podobné svátky jako katolická církev – vánoce, masopust, velikonoce, svátek Panny Marie a více než katolíci svaté, zejména lokální svaté patrony. Náboženská víra, jak je rozvedeno v kapitole o pravoslaví, byla u emigrantů vlivem politického klimatu v českém prostředí a v souvislosti s jejich politickým přesvědčením obecně slabší než v Řecku, zato nově nabyta v posledním desetiletí na intenzitě. Některé čistě náboženské svátky jako součást národní kultury a tradice byly však i u nás udržovány, což se týká zejména veskrze církevního svátku, jakým jsou velikonoce, ale v pozměněné podobě. Velikonoce – pascha (*πασχα*) jsou v Řecku vůbec největším svátkem roku, v Řecku je slaví takřka celý národ, rodiny se sjíždějí zdaleka do rodné vsi, aby paschu prožily spolu, chodí se do kostela, kde se zapalují na Velkou sobotu lambady (*λαμπαδα* – bílé velikonoční svíce s modrými pentlemi pro chlapce a růžovými pro děvčata, barví se velikonoční vejce na červeno pro připomínku prolité Kristovy krve, často se v tuto dobu křtí. Naši Řekové většinou slavili velikonoce v pozměněné podobě, zejména bez církevních obřadů, ale rodiny – podobně jako ve vlasti se v tuto dobu scházely a kde to bylo možné pekli velikonoční jehně.

Nejvíce se změnilы nejdůležitější svátky jako právě velikonoce a svátky kolem nového roku, kdy si čeští Řekové utvořili vlastní způsob oslav pořádáním společných oslav formou společenských večerů. To se týká také vánočního období, kdy obce pořádají společnou zábavu. Vyplývá to i z toho, že Řekové slaví na rozdíl od nás vánoce - dobu narození Krista, proto řecký název vánoc je christujenna (*Χριστουγεννα*) – narození Krista, nikoliv uzavřené v rodinách a v soukromí, ale „chodí ven, mezi lidmi“. Návštěvy z Řecka se prý nemohou vynadivit, že my Češi zůstáváme o vánocích doma. Vánoční období – tzv. Dvanáctidenní (od předvečera vánoc 24.prosince po Tři krále 6. ledna – je obdobím, kdy vody ještě nejsou posvěcené, proto přicházejí démoni, které nazývají v různých oblastech Řecka různě, nejčastěji ale kalikantzari (*καλικαντζαροι*). Ti mají za úkol škodit lidem a vyvádět jim nejruznější neplechy v domech, kam se snaží dostat hlavně komínem, v čemž se jim dá zabránit docela jednoduše např. sítím umístěným u ústí komína a jinými způsoby.

Štědrý den se u Řeků liší i jinak. Vánoce se ve vlastním Řecku moc neslaví a navíc podle gregoriánského kalendáře jsou posunuty až na 6. ledna. Stromek – i zde převzatá tradice nepřilíš dávného data - se zdobí jako u nás, ale typickým vánočním jídlem je tiganita (*τηγανιτο*) - krájené vepřové na pánvi. V Řecku je vánoční čas obdobím zabíjaček a vepřových hodů, stále více se také objevuje krůta plněná kaštany nebo jinou nádivkou. Vánoční slavnostní večere u Řeků žijících v Česku je často už podobná české – na stole bývá rybí polévka, řízky, ale také kuře, plněné vepřové maso a další masitá jídla včetně tiganity. Ryba jako symbol vánoc, nejčastěji kapr, bývá i na vánočním stole našich Řeků, ale s odlišnou přípravou – ponejvíce zapečený v troubě se spoustou cibule. Na vánoce se peče christopsomo (*χριστοψομο*), doslova Kristův chléb, obdoba naší vánočky, který mívá různé tvary od rodiny k rodině, a sladké pečivo saragli s oříšky a cukrem. Christopsomo leží uprostřed stolu s medem, kolem bývají rozloženy různé ořechy, mandle, sušené figy apod. už den před vlastním Štědrým večerem. Sejde se celá velká rodina, u večere hraje řecká hudba, děti i dospělí po večeri zpívají v domácím kruhu koledy, nejvíce „kalandu“ „Agios Vasilis érchete ...“ (*Αγιος Βασίλης ερχετε ...*) Svátý Vasilis přichází ... Stejně jako v Řecku se více než dárky dávají peníze. Z vánočních zvyků v Řecku, které se zde neudržely, je např. příprava různého jídla, které se pak vzalo na noční mši do kostela a vydražilo se, výtěžek zůstal pak chrámu..

Pro Řeky ve vlasti i u nás je daleko důležitějším svátkem než vánoce příchod Nového roku, zejména první den nového roku, kdy se věří, že zdar tohoto prvního dne se promítne do celého roku. V minulosti chodily v Řecku děti koledovat po celé vsi, nyní více zpívají koledy u příbuzných, za což dostávají sladkou odměnu a podobně je tomu u našich Řeků. Děti i dospělí zpívají společně - podobně

jako na Ajiose Nikolaose a na vánoce - koledu Ajios Vasilis, protože to je hlavně jeho svátek. Agios Vasilis, čteno Ajios Vasilis (Άγιος Βασίλης), podobně jako Ag. Nikolaos rozdával chudině tak, že dával peníze do koláče, proto bývá zvykem zapékat do novoročního koláče – vasilópity (βασιλοπιτα) dříve zlaták (fluri – φλουρι), nyní jakoukoliv větší minci, třeba dvacetikorunu, ba i euro.

Vasilópita je různá velikostí a obsahem, většinou je slaná, ale v některých regionech Řecká bývá i sladká podobně jako christopsomo, ale zřídka. Mívá několik vrstev těsta, mezi něž se dává tvaroh, bryndza, myzithra apod. V minulosti se objevil tu a tam i v Česku zvyk zapékat kromě mince do vasilópity „upletenec z vrbového proutí“ – třeba malou strungu, košár nebo proutěný model domečku se čtyřmi okny, což má nálezci ve svém kousku pity magicky přivolat bohatství, pro děvče vdavky apod. Vasilópita se krájí za účasti celé širší rodiny, při společné zábavě celých obcí ji krájí předseda a představenstvo místní komunity. Kdo dostane díl se zapečenou mincí, bude mít po celý rok štěstí. V Řecku televize přenáší živě krájení pity prezidentem republiky, podobně veřejně krájí vasilópitu i předseda vlády pro ministry a další členy vlády.

Svátek Tří králů Řekové v Česku moc neslaví, jen se objeví připomínka tohoto svátku na internetových stránkách obcí, kde informují o slavení v Řecku, případně se slaví individuálně. U českých Řeků z pochopitelných důvodů zamiklo mnoho v Řecku ještě živých tradičních svátků, jako jsou svátky jara, jen místy se slaví kathari deftera (καθαρη δευτερα) – čisté pondělí, což je pohyblivý svátek v návaznosti na velikonoce. Zahajuje předvelikonoční půst čtyřicet dní před paschou, dalších čtyřicet dní po velikonocích je svátek Sv.Ducha – Ajio Pnevma (Άγιο Πνευμα). Zanikl svátek 1. března a chelidonismos, kdy se v Řecku zpívá vlaštovčí píseň (chelidóni – χελιδονι je řecky vlaštovka). První duben – apríl má v Řecku i u nás a také u naší řecké populace stejný žertovný náboj – vydařený aprílový žert má přivolat strůjci štěstí.

Dalším svátkem po Agio Georgiovi je 1.máj, který je v obou zemích státním svátkem a který Řekové nejráději slaví v přírodě. Do roku 1989 to byl v tehdejší Československu takřka povinný celonárodní svátek práce a obzvláště v 50. a 60. letech minulého století se Řekové účastnili těchto masových prvomájových průvodů hromadně a reprezentativně. Ve větších obcích tvořili v prvomájovém průvodu malebný pohled- šli v krojích, s řeckými vlajkami a transparenty často s řeckými nápisy, předváděli české veřejnosti své tance a písně.

V květnu, 21.5., je ještě jeden řecký svátek, svatých Konstantina a Heleny, který je v Řecku velmi populární. V pátek čtyřicet dní po velikonocích a zmrtvýchvstání se slaví nanebevstoupení Krista, které u českých Řeků je omezeno opět jen na věřící. V Řecku obyvatelé přímoří se koupou tento den poprvé v daném roce v moři, aby se zbavili nemocí a kropí mořskou vodou domovy, aby vypudili pomluvy, nemocí a nebezpečí uhranutí. 15. srpen, podobně jako u katolické církve, připadá na svátek Panny Marie – tis Panajias (Της Παναγιας). V tento den se konají v Řecku pouti s ikonami P.Marie a pracující mají volno. Je to pevný svátek, který v Česku slaví věřící Řekové spolu s českými pravoslavnými v kostele.

Zato všechny řecké obce a komunity bez výjimky slaví po celou dobu pobytu v Česku státní svátky Helénské republiky – 25. březen, to je Den vzniku nezávislosti a 28.října tzv. Den Ochi (οχι znamená řecky „ne“ – a „ne“ zase ano, to jen pro zajímavost). Oslavy vyhlášení řecké nezávislosti a svobody se začaly pořádat brzo, takřka ihned po příchodu, a jsou dodnes spolu s oslavou Dne Ochi nejvýznamnějšími svátky naší řecké minority. 25. březen (podle gregoriánského kalendáře 6.duben) roku 1821 je oficiálním dnem zahájení řeckého národně osvobozenického povstání proti osmanské říši, kdy až po mnohaletém krvavém a urputném boji si roku 1830 vydobyli Řekové svobodu nejen na sultánovi ale vlastně také na tehdejších velmocech, které dlouho řecké povstání nepodporovaly, naopak zprvu usilovaly o zachování svrchovanosti Osmanů nad řeckým obyvatelstvem a územím. Portréty a podobizny slavných vůdců povstání jako Kolokotronise, Miaulise či Laskariny Bubulíny nebo pozdějších významných osobností řeckých dějin jako E.Venizela zdobily interiér některých

řeckých domácností u nás. 25. března 1950 se konala v Lidovém domě v Jeseníku snad první schůze a oslava výročí povstání a vzniku novodobého řeckého státu za účasti delegátů z celého okresu. Den Ochi je připomínkou světlého okamžiku diktátora Ioannise Metaxase – jeho odmítnutím Mussoliniho ultimata o podřízení Řecka dne 28. října 1940 Řecko vstoupilo do druhé světové války. Vítězná válka Řecka s italskými fašisty donutila Hitlera připravujícího „drang nach Osten“ k tažení na Balkán, které vedlo k okupaci Řecka Německem, Itálií a Bulharskem a vzniku silného partyzánského odboje.

Dříve, před odchodem většiny emigrantů zpět do vlasti, byly zábavy o dost častější. Konaly se v místních kulturních domech, tanečních sálech hostinců apod. Tyto oslavy mají ustálené schéma – slavnostní zahájení hymnami obou zemí nebo jen řeckou, projevy významných řečníků – často hovoří zástupce řecké ambasády, představitelé místní řecké samosprávy a českých úřadů, zástupce pravoslavné církve, který rovněž požehná všem přítomným, následuje vystoupení dětí a mládeže s přednesem řeckých básní a písní a vystoupení některého řeckého folklórního souboru uzavře úvodní kulturní vložku. Pak začíná celonoční taneční rej za doprovodu řecké kapely. Kdo nezažil atmosféru řecké zábavy, těžko si představí, jak skvěle, kultivovaně se dovedou bavit a s jakým elánem, entuziasmem a výdrží se mají do tance. Místa k sezení většinou zejí prázdnotou, jen starší lidé si tu a tam odpočinou a kochají se pohledem na tanečníky. Na tanečním parketu se proplétají kola tanečnicků spojených rukama a všichni shodně tvrdí, že kapely hrají málo a příliš dlouho pauzirují.

Hrají se řecké písně ve stylu buzuki, repertoár je hodně tradiční a poměrně léta ustálený a shodný ponejvíce s písněmi v 70. a 80. letech., ale objevují se také písně ze 40. a 50. letech 20. století, popřípadě novodobé hity řecké hudební scény. Návštěvníci z Řecka, kteří zde nebývají zvláštností, když slyší tuto hudbu, tak si vzpomenou na své dětství, neboť dnes se tato hudba v Řecku již příliš nehraje. Na druhou stranu bývá slyšet názor, že místní Řekové dovedou tančit více lidových tanců, než Řekové ve vlasti, kde naopak tvrdí, že Řekové v zahraničí, včetně v Česku, znají daleko méně tanců.

V literatuře se lze setkat s tvrzením, že na řecké zábavě v první polovině hrají a tančí řecké písně a tance, pak většinou staří odejdou a zní moderní euroamerická taneční hudba. Pokud ano, tak zcela výjimečně, poněvadž osobně jsem to nikdy nezažil a sami Řekové to vyvraceli. Spíše v druhé polovině zábavy zazní čistě lidové písně a hudba, často pondijská. Řecká zábava trvá dlouho do rána a teprve dlouho po půlnoci nastává prvý výrazný úbytek hostí, což je dáno mj. tím, že stejně jako v Řecku, se účastní zábavy všechny generace, včetně dětí a také proto, že hosté se sjíždějí často ze vzdálených míst. Velký význam měly a mají tyto akce pro soudržnost komunity a stejně jako v minulosti poskytují možnost výběru partnera stejného původu. Zábav se neúčastní jen Řekové, ale rádi je navštěvují i Češi. Proto možná se tu a tam konají menší, čistě řecké akce podobného charakteru.

Z kulturních akcí celostátního dosahu, které se konají jedenkrát ročně, jsou řecké festivaly, které se v minulosti konaly nejčastěji v Ostravě na Černé louce. Tento ostravský řecký festival měl dominantní folklórní náplň a sjížděly se sem soubory nejen z naší republiky, ale také se zemí s řeckou minoritou (Bulharska, SSSR, NDR aj.), ale také z řecké vlasti. Obdobně se jedenkrát ročně konal slavomakedonský festival v Brně, v současnosti se nepravidelně organizuje v Olomouci shromáždění a jednání Slavomakedonců v ČR. Tyto festivaly skončily v polovině 70. let minulého století a byly obnoveny v 80. letech. Od repatriace a vzniku novodobých řeckých obcí se tyto střádají v jejich pořadatelství, nejčastěji se konají v Krnově a v Jeseníku. Festival řecké a slavomakedonské mládeže býval přezdíván také festival řecké emigrace v Československu. Festivaly v Ostravě byly často spojeny s výstavami (tak tomu bývá dosud), měly značný mediální ohlas a také o něm vysílali živé relace Československý rozhlas a Československá televize. Festivaly v minulosti i v současnosti mají také společnou sportovní náplň – sportovci z řeckých obcí zápolí v družstvech a jako jednotlivci ve fotbale, atletických disciplínách, hrají šachy nebo volejbal atd. Festivaly vrcholí obvyklou taneční zábavou

Nejen české prostředí formovalo život řecké minority a její tradice a kulturu, naopak také Řekové působili na český kulturní život. Znamé jsou řecké zpěvačky Marha a Tena Elefteriadiu či Stasis Prusalis, rovněž českou literaturu obohatili Řekové tvorbou vlastních autorů (Praxitelis Makris, Petros Tsironis, Katarina Kaltsogianni a další). Především vysokoškolsky vzdělaní Řekové našli uplatnění v české kultuře, nejen v literatuře a překladatelství, ale také lingvistice (vytváření slovníků, konverzačních příruček atp.), ve vážné hudbě, umění, filmu a jiných oborech. Připomeňme jen režiséry G. Agatonikiadise a G.Skalenakise, sochaře Nikose Armutidise či výtvarníka Doc.PhDr. Lefterise Joannidise. Řekové se objevili také v reflexi českých autorů – nejznámější příklad je asi postava Řeka Aristotela v povídce Já, truchlivý bůh v knize L.Kundery Směšné lásky, která byla zpracovaná také do televizní povídky v podání P.Landovského.

Pro potřeby Řeků v exodu byl od počátku vydáván rovněž tisk. Snad první byl cyklostylovaný zpravodaj řeckých uprchlíků v Mikulově roku 1949. Zprvu v Jeseníku, později v Praze a Ostravě vycházel časopis Agonistis (Αγωνιστης) – Bojovník. V Jeseníku také krátce vycházel bez povolení nepravidelně časopis To Deltio Mas (Το Δελτιο Μας) – Náš zpravodaj. Vycházela také periodika pro mládež – Aetopula (Αετοπουλα) – Orlicí a některá jiná. Do Česka byl dovážen z Řecka deník Avgi (Αβγη) – Jitřenka nebo spíše Svítání a deník Rizospastis (Ριζοσπαστης) – Radikál. Mnozí Řekové si nechávali posílat z domova i jiné tiskoviny. K tomu poslouchali po večerech rozhlasovou stanicí Athény, jen první léta – konkrétně do zrušení roku 1957 – měli možnost poslouchat řecké vysílání Československého rozhlasu – stanicí Svobodné Řecko, které vysílalo částečně ve slavomakedonštině. Slavomakedonci měli rovněž své tiskoviny, ač v menší míře, např. list Ilinden.

Tím se dostáváme k mezietnickým vztahům a zajímavým relacím mezi hlavními protagonisty emigrace z Řecka, z nichž část slavofonních se přiklonila hlavně v exilu ke slavomakedonské orientaci – sami se nazývají Makedonci (viz např. díla PhDr.I.Dorovského, CSc nebo publikaci Dějiny Makedonie od J.Rychlíka a M.Kouby). Této problematice se tato výstava nevěnuje, ale nemůže ji zcela pominout, takže jen v kostce. Řekové nesouhlasí s tím, aby potomci slovanských kmenů, které přišly postupně od 6. do 9. století n.l. za Byzance do oblasti historické Makedonie, si přivlastňovali tento název spojený historicky, etnicky i geograficky s řeckým národem. Spor o územní název Makedonie, etnický název Makedonci, státní a dynastické symboly má především svá mezinárodní politická pozadí a úskalí, politické zájmy na Balkáně, pro něž, zvláště pro řeckou stranu není veden nezáujatě a nestranně, což platí pochopitelně také pro převážnou část slavofilní české a obecně slovanské literatury (viz např. zmíněné práce a autory). Aspirace na získání celé Makedonie, od nichž se vláda F.Y.R.O.M.u (anglická zkratka Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, nesprávně uváděná v médiích jako Makedonie), sice oficiálně distancovala, přesto je však proklamována veřejně na internetu, ve slavomakedonských tiskovinách atd.. Slavomakedonská rétorika ve smyslu rozdělení Makedonie, provokativní přivlastňování si historie antických řeckých Makedonců, symbolů jejich královského rodu atd., to vše nepřispívá k dobrým vztahům mezi oběma zeměmi a národy. Přesto mezi emigrací, až na občasné slovní třenice, nejsou zvláštní neshody a spíše se setkáme s tím, že až po čase rodina nebo jednotlivci, kteří se prezentují jako Řekové, dají najevo slavomakedonský původ, který ale vnímají mnozí spíše jako regionální než etnickou příslušnost.

V řeckých rodinách v minulosti a posud jako viditelný vnější projev příslušnosti je interiér domácnosti: materiály a předměty z Řecka hmotného i duchovního charakteru jako obrázky krajiny, architektury, momentky, podobizny významných krajanů,, mapy, komboloie, který mnozí Řekové u nás nosí, knihy, hudba na gramofonových deskách, kazetách, CD, videa – nahrávky z řecké TV, filmy, dokumenty z Řecka a o Řecku a mnohé jiné. Vždy hned kupovali všechnu literaturu, která se týkala Řecka zvláště historické publikace a slovníky. Mnohé řecké domácnosti ve velké míře sledují satelitní vysílání řeckých televizních stanic. Podobně u repatriantů najdeme často literaturu z Česka, české autory v češtině a v řeckém překladu najdeme tady i tam.

Řekové, stručně shrnuto, přes určitou asimilaci danou smíšenými sňatky a dlouhým pobytem u nás, ale při soudobém permanentním posilování stávající populace Řeky ze zahraničí, případně repatriací, si udržují nadále pevné vazby na vlast a pocit etnické sounáležitosti, která se projevuje ve všech směrech života – v rodině, denním životě, jazyce, kultuře, zvycích a tradicích a lze dokonce vyslovit tvrzení, že koncem 20.století a prvním desetiletí 21. století, naše řecká komunita prochází renesancí a obrodou své kulturní a národní svébytnosti. Početně nejsou příliš významnou etnickou entitou v rámci našich menšin, ale svými kulturními aktivitami, vitalitou a výsledky ve všech oblastech života v naší zemi vyčnívají nad pouhé nepatrné statistické číslo populace.